

Otázka obsazování uprázdněných kanonikátů olomoucké kapituly v době episkopátu arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana*

Jitka Jonová

Olomoucká kapitula se od r. 1207 těšila privilegium svobodné volby (arci)biskupa, což přispělo k velkému zájmu žadatelů o olomoucký kanonikát. Podle starých privilegií nové kanovníky volila kapitula a tak zvané královské kanonikáty obsazoval markrabě moravský, potažmo český král. Následkem vídeňského konkordátu (1448) se objevily tzv. papežské měsíce, obsazení kanonikátů uvolněných v lichých měsících si rezervoval papež. Od konce 17. století nacházíme mezi olomouckými kanovníky výhradně šlechtice. A zatímco ve většině kapitul se od požadavku šlechtictví na uchazeče o kanonikát upouštělo, v Olomouci si kapitula do svých stanov (nepotvrzených papežem) tuto podmínku stanovila r. 1772.¹ Poněvadž bylo ale šlechticů-kněží nedostatek, bylo založeno devět míst domicelářů, aby se šlechtičtí synkové mohli stát kanovníky ještě jako bohoslovci (po uprázdnění některého ze čtrnácti kanonikátů na něj mohli postoupit).² Císař Josef II. upravitel způsob obsa-

* Studie vznikla v rámci projektu IGA_CMFTF_2016_007 „Papežská diplomacie v kontextu českých církevních dějin.“ Při zpracování této publikace byly využity poznatky získané v rámci stipendijních pobytů v Českém historickém ústavu v Římě.

¹ Srov. Josef KACHNÍK, *Osm set let dómské kapituly olomoucké*, Praha, 1931, s. 7–8. Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století*, I., Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987, s. 13–16. Požadavek prokazování šlechtického původu v brněnské kapitule zrušil Ferdinand V. 30. října 1842, kdy se otevřela možnost stát se kanovníky všem kandidátům bez ohledu na původ. Srov. Jiří HANÁČEK, *Nobilitování brněnští kanovníci od vzniku biskupství roku 1777*, Ostrava: Klub genealogů a heraldiků, 1991, s. 6.

² Domiceláři nemuseli mít kněžské svěcení (někteří kanovníci např. po dokončení studií rezignovali na olomoucký kanonikát a věnovali se světským profesím a mnohdy se také oženili, srov. Metoděj ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu*. II. 1658–1944, Olomouc, 1945), po r. 1855 nahradili domiceláře nerezidenční kanovníci, kteří ale už museli být kněží. Bohumil NAVRÁTIL, *Biskupství Olomoucké 1576–1579 a volba Stanislava Pavlovského*, Spisů poctěných jubilejní cenou Král. české společnosti nauk číslo XIX. Nákladem jubilejního fondu Král. české společnosti nauk, Praha, 1909, s. 7–8.

zování uprázdněných kanonikátů tím, že liché, do té doby „papežské“ měsíce rezervoval pro sebe jako panovníka.

Postupně se však projevovat nedostatek duchovních šlechtického původu na olomoucký kanonikát a zároveň narůstala nespokojenost kněží občanského původu, kteří ani přes svoje kvality neměli možnost dosáhnout olomouckého kanonikátu, a tedy ani stát se arcibiskupy v Olomouci. Snaha o řešení této kapitulní otázky olomoucké začala r. 1849 ve Vídni, kde se biskupové usnesli, že k dosažení olomouckého kanonikátu nemá být nutnou podmínkou šlechtictví. V konkordátu s Rakouskem (1855) bylo ve 22. článku stanoveno, že za kanovníky mohou být bráni výhradně kněží a požadavek šlechtictví má být zachován, jen pokud byl vyžadován v samotné fundaci kanonikátu.³ Olomoucké kapitule se věnoval speciálně 4. tajný článek.⁴

Praktické realizace tohoto rozhodnutí však nebylo dosaženo hned. Nastaly spory o výklad těchto článků, které byly řešeny opakovaně v Římě. Až konečně v dekretu římské kongregace ze 17. června 1880⁵ bylo uvedeno, že za olomoucké kanovníky mohou být připuštěni i kněží občanského původu, ty však mohl dosadit pouze císař, kapitula musela volit nadále jen šlechtice. V té době bylo vakantních 10 kanonikátů, při jejich obsazení císař skutečně jmenoval i některé nešlechtické kněze.⁶

Jedním z kanovníků nešlechtického původu jmenovaného císařem byl i Theodor Kohn, který byl roku 1892 zvolen prvním arcibiskupem občanského původu. Arcibiskup Kohn usiloval o definitivní vyřešení této kapitulní otázky, zrušení požadavku šlechtického původu (*nobilitatis natalium*) z důvodu nedostatku odpovídajících uchazečů o kanoni-

³ František Xaver KRYŠTŮFEK, *Dějiny církve katolické ve státech Rakousko-Uherských s obzvláštním zřetelem k Zemím Koruny České*, II, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1899, s. 171.

⁴ „Co do kanovníkův olomouckých není pochybnosti, že dle článku 22. konkordátu všechny olomoucké kanonikáty mají se propůjčovati jenom kněžím, a že zrušena jest nutnost šlechtictví dle rodu pro tyto kanonikáty všechny a jeden každý zvlášť, o nichž nelze dokázati, že již při samém založení vytčena jest podmínka, že jenom pro šlechtice určeny jsou. Instituce domicellářů jakož nepotřebná se zrušuje.“ KRYŠTŮFEK, *Dějiny církve katolické*, s. 190.

⁵ *Decretum S. Congregationis negotiis ecclesiasticis extraord. praepositae – Ex audientia Sanctissimi – betreffend die Reorganisierung des Olmützer Metropolitankapitels*, Romae, 17. Junii 1880. Antonín KOBLIHA, *Urkunden-Sammlung betreffend die Privilegien und Rechte des Hochwürdigst-getreuen Metropolitankapitels zu Olmütz*, Olmütz, 1890, s. 39–40.

⁶ Jitka JONOVÁ, *Theodor Kohn (1845 – 1915): Kniže-arcibiskup olomoucký, titulární arcibiskup pelusijský*, Brno: CDK, 2015, s. 15–18.

kát. Měly být také upraveny nesídelní kanonikáty. Svatý stolec byl řešení nakloněn a 15. května 1897 vydal dekret příznivý k řešení, ale ten směl arcibiskup zveřejnit až po dovolení Svatého stolce. Vzhledem k tomu, že vídeňská vláda v čele s císařem odmítla jakékoliv změny, zveřejnění zamezila. Svatý stolec sice Kohnovy argumenty uznal, ale sdělil mu, že je třeba vyčkat na vhodnější dobu.⁷

Vhodnější doba se ukázala po vzniku samostatného Československa, tehdy také kapitula měla více vakantních kanonikátů. Situace se však změnila: od roku 1917 platil nový *Kodex kanonického práva* (CIC), který určoval právo obsazovat uvolněné kanonikáty (s výjimkou kapitulních dignit) biskupovi. Situaci zkomplikoval Československý stát prohlášením, že na něj přešla privilegia domu habsburského, a to včetně obsazování církevních beneficií.

1. KAPITULNÍ OTÁZKA NA SKLONKU MONARCHIE

Kněží olomoucké arcidiecéze, povzbuzeni mírovou nótou papeže Benedikta XV., zvláště požadavkem, že „pořádek světový musí býti založen na křesťanských zásadách práva a spravedlnosti,“ se rozhodli požádat o zrušení nespravedlivé podmínky šlechtického původu pro olomoucké kanovníky. Připomněli rozhodnutí z r. 1880 i snahu arcibiskupa Kohna s tím, že požadavek šlechtického původu vylučuje kněze nešlechtice, což je nespravedlnost a křivda, zvláště v případech, kdy se kanovníky stávají kněží šlechtici, kteří ale v diecézi do té doby nepůsobili. Cizí kněží pak jen těžko mohou pomoci biskupovi při správě diecéze. Proto žádali, aby byly kanonikáty přístupné všem kněžím, kteří splňují podmínky kanonického práva, kandidáti dále měli mít v diecézi odslouženo alespoň 15 let, měli být znalí teologie a zkušený v duchovní správě. Pokud jde o národnost, pak kanonikáty měly být udělovány kněžím obojí národnosti v poměru, v jakém jsou mezi kněžstvem zastoupeny. Předtištěný text požadavku byl v českém a německém jazyce, tiskopisy byly adresovány kapitule a arcibiskupovi a kněží je podepisovali a zasílali. Kardinál Skr-

⁷ Jitka Jonová, „Privilege ‚Nobilitatis Natalium‘ Problem: The Exclusion of Non-noblemen from High Positions in the Church at the Turn of the Twentieth Century,“ *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Theologica Olomucensia* 14, 2013, s. 39–46.

benský jejich výzvu respektoval a předal k jednání.⁸ Požadavky kněží také předložil Ministerstvu kultu a vyučování.⁹

I v novinách se objevovaly požadavky, aby byly olomoucké kanonikáty přístupné všem kněžím, kterým to umožňuje právo a stanovy potvrzené Svatým stolicí. A tyto olomoucké kanonikáty by se měly dostávat jen kněžím, kteří v diecézi pracují, a to alespoň patnáct let, a také by měli být znali obou zemských jazyků.¹⁰

V srpnu 1918 obdržel vídeňský nuncius žádost kardinála Skrbenského ve věci obsazování kanonikátů v Olomouci. Skrbenský připomněl, že dekret z 18. května 1897 nikdy nebyl zveřejněn a zůstal bez povšimnutí. Žádost byla zaslána do Říma.¹¹

Skrbenský zaslanou žádost doprovodil i svým postojem k obsazování kanonikátů. Připomněl vývoj řešení kapitulní otázky s ohledem na šlechtickou výsadu. Skrbenský se domníval, že onen vhodnější čas, jak bylo sděleno arcibiskupu Kohnovi, již nastal. A naznačil, že snad i osoba arcibiskupa Kohna mohla být příčinou záporného stanoviska vlády. Kapitula trpí tím, že dosud nebylo zveřejněno rozhodnutí z 15. května 1897, a prosí prostřednictvím arcibiskupa, aby mohlo být zveřejněno. Skrbenský si sám uvědomuje, že definitivní řešení je naléhavé, neboť stávající situace způsobuje mezi duchovenstvem trpkosti. Prosí tedy o laskavé řešení této situace.¹²

Připomněl však také, že šlechta učinila nemálo pro olomouckou arcidiecézi, a tak by do budoucna mohla být zachována alespoň nějaká výsada, a tato skutečnost asi vedla vládu, aby prosazovala zachování rozhodnutí z r. 1880. Skrbenský neskryvá svou domněnku, že pokud bude zveřejněno rozhodnutí z r. 1897, pak sotva někdo šlechtického původu kanonikát získá. A o této skutečnosti on nemůže mlčet. Podotýká, že kněží šlechtického původu se na vyšší posty v církvi dostávají díky svému původu a vzdělání a to je obzvláště důležité pro prospěch církve

⁸ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále jen ZAOpO), Metropolitní kapitula Olomouc (dále jen MCO) sign. 23/2, kt. 1164; kt. 1140; Arcibiskupství Olomouc (dále jen AO) kt. 829, kt. 845. V žádosti arcibiskupovi odkazovali i na čl. 19 ústavy, která zaručovala rovný přístup k úřadům všem, kteří vykazují potřebné vlastnosti.

⁹ ZAOpO, AO kt. 845, 22. 10. 1918.

¹⁰ „Kapitulní otázka Olomucká,“ *Pozorovatel* 15, č. 30 (26. 7. 1918): 1–2.

¹¹ Segreteria di Stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati, Archivio Storico, Città del Vaticano, Congregazione per gli Affari Ecclesiastici Straordinari (dále jen AA.EE.SS.), Austria-Ungheria, pos. 1409, fasc. 506, f. 65rv, 27. 8. 1918.

¹² AA.EE.SS., Austria-Ungheria, pos. 1409, fasc. 566, f. 66–71r, 16. 8. 1918.

a jejich zájmů. To je zvláště patrné na Moravě, kde se šlechta těší velké úctě a má vliv na veřejnost. Navíc v době, kdy dochází v Rakousku k národnostním sporům a kněžstvo příliš inklinuje k jednotlivým národům na úkor vlastní autority a důvěry věřících. A právě kněží šlechtického původu jsou schopni lépe udržet v těch těžkých časech důvěru lidu. Vláda se tak snaží zajistit, aby vyšší úřady v církvi obsazovali kněží šlechtického původu, kteří mají potřebné kvality. A tomu odpovídá i dekret z r. 1880. Nicméně si myslí, že i vláda by byla ochotna k určitým úpravám, pokud ale Svatý stolec bude ochoten také vykonat určitý ústupek ve prospěch kandidátů z řad šlechty. V tom případě je nutné, aby byl dekret z r. 1897 přeformulován ve smyslu konkretizace podmínek.¹³

Kardinál Gasparri nunciovi potvrdil převzetí žádosti s tím, že bude nutné velmi citlivě prozkoumat, jaký je postoj vídeňské vlády, a tuto delikátní záležitost bude nutné předložit i komisi Posvátné kongregace pro mimořádné církevní záležitosti.¹⁴

V aktech kurie z 19. září 1918 byl ohlášen konkurz na obsazení uprázdněných kanonikátů. Přihlásit se mohli kněží šlechtického původu a na kanonikáty obsazované císařem i nešlechtického původu, žádosti bylo nutné zaslat do 31. října.¹⁵ Žádosti o kanonikát byly postupně shromažďovány.¹⁶

Nuncius nelenil a okamžitě začal zjišťovat, jaká je situace, ale konstatoval, že nyní má rakouská vláda vážnější problémy k řešení než kapitulní otázku olomouckou a vzhledem k její tradiční pomalosti („anche la tradizionale lentezza con cui si trattavano“) nebylo možné získat rychlou reakci na tento dotaz. Navíc nyní, když se mluví o oddělení Čech od Rakouska a omezení církevního majetku, je podle nunciova skromného názoru naprosto nevhodné řešit tento problém s touto (rakouskou *pozn. aut.*) vládou. Považuje proto za vhodnější řešit situaci kanonickým způsobem, na demokratickém základě, pokud nechtějí, aby se proti nim postavila silná opozice mezi duchovenstvem. Není si jist, jak moc či málo bude možné uhájit z církevního majetku v souvislosti s přístupem aktuální vlády českého státu, ale doufá v to nejlepší!¹⁷

¹³ AA.EE.SS., Austria-Ungheria, pos. 1409, fasc. 566, f. 72–75v, 20. 8. 1918.

¹⁴ AA.EE.SS., Austria-Ungheria, pos. 1409, fasc. 566, f. 76–77r, 17. 9. 1918.

¹⁵ Acta Curiae 10/1918, s. 146–147.

¹⁶ ZAOPO, AO, kt. 829.

¹⁷ AA.EE.SS., Austria-Ungheria, pos. 1409, fasc. 566, f. 78rv, 17. 11. 1918.

Po vyhlášení samostatného Československa nemělo jednání s rakouskou vládou smysl. Žádosti uchazečů o kanonikát nebyly realizovány, nebyl císař, který by jmenoval nešlechtice, a šlechtické tituly byly zrušeny.

2. JEDNÁNÍ O PRÁVU OBSAZOVAT UPRAZDNĚNÉ KANONIKÁTY V DOBĚ EPISKOPÁTU ANTONÍNA CYRILA STOJANA

V roce 1921 došlo ke změně na arcibiskupském stolci. Arcibiskup Lev kardinál Skrbenský podal rezignaci (oficiálně zveřejněna v září 1920). Jeho nástupce nevolila kapitula, ale jmenoval papež. Jedním z důvodů bylo, že kapitula byla nekompletní, většina stávajících kanovníků byla šlechtického původu, cizinci (německé a polské národnosti); většina kandidátů by tak byla také z pohledu státu nepřijatelná. Sám arcibiskup kardinál Skrbenský se také klonil k variantě, aby jeho nástupce jmenoval Svátý stolec. Novým olomouckým arcibiskupem byl jmenován olomoucký kanovník Antonín Cyril Stojan, který se po rezignaci Skrbenského stal i kapitulním vikářem.¹⁸

Než se Stojan ujal arcibiskupského stolce, zemřel děkan kapituly Adam hrabě Potulický (+ 15. 10. 1920). Tím se uvolnil nejen další kanovnícký post, ale také první dignita v kapitule.¹⁹ Novým kapitulním děkanem byl zvolen dosavadní probošt, pomocný biskup Karel Wisnar. Kapitulní vikář Stojan požádal o potvrzení volby,²⁰ nuncius doporučil kladné rozhodnutí,²¹ státní sekretář kardinál Gasparri sdělil potvrzení volby.²²

Na uvolněnou druhou dignitu byl zvolen kanovník Mayer-Ahrdorff, který taktéž žádal o potvrzení volby. Wisnar připomněl, že kapitula využila své 716 let staré privilegium volby, které dosud nebylo porušeno.²³ Nyní však došlo ke konfliktu starého privilegia a nového

¹⁸ Jitka Jonová, „Jednání o obsazení arcibiskupského stolce v Olomouci po rezignaci arcibiskupa Lva kardinála Skrbenského z Hříště z pohledu Svatého stolce,“ *Studia Theologica* 15, č. 3 (2013): 129–149.

¹⁹ Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano (dále jen ASV), Archivio della Nunziatura Cechoslovachia (dále jen Arch. Nunz. Cecoslovacchia), b. 18, fasc. 81, f. 3rv, 1. 11. 1920.

²⁰ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 12r, 6. 12. 1920.

²¹ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 14rv, 10. 12. 1920.

²² ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 15r, 17. 1. 1921.

²³ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 17r, 19r, 10. 3. 1921.

Kodexu kanonického práva (1917). Nuncius sdělil Gasparrimu, že Wisnara poté, co požádal o schválení, důrazně upozornil, že on sám nemůže nic schválit, protože došlo k porušení nařízení Svatého stolce. Wisnar se omlouval a odvolával na bulu a stará privilegia kapituly volit svého probošta a navrhoval, zda by nyní dodatečně bylo možné např. telegraficky požádat Svatý stolec o souhlas s touto volbou. Nuncius jej upozornil, že nedodrželi kán. 1435, § 4. Nuncius tedy připojuje pokornou prosbu, zda může být nově zvolený probošt Svatým stolicem přece jen potvrzen, zvoleného chválí a připomíná, že pobýval v Římě a je naprosto římského smýšlení.²⁴ Zatímco v žádosti o vyhotovení příslušných listin papežské datárii u volby Wisnara na post děkana bylo prostě sdělení, u volby Mayera bylo připomenuto, že nuncius důrazně vyčínil kapitule, že Wisnarem uprázdněné probošství kapitula volbou obsadila, ještě před potvrzením Wisnarovým, a s odvoláním na svá privilegia zvolila dosavadního arcibiskupa Mayera proboštem, ale Svatý otec laskavě dovoluje, aby i tato volba byla potvrzena.²⁵ Svatý stolec volbu takto potvrdil.²⁶ Kapitula se nechtěla i přes ustanovení nového *Kodexu* vzdát svých starých privilegií, které jí podle jejích stanov náležela.

Podobně jako nastal konflikt kapitulních stanov při obsazování dignit, vznikl ještě vážnější problém při obsazování uvolněných kanoniků.

Kapitula se zajímala o výnos z r. 1897. Stojan připomněl, že bez dovolení Svatého stolce není možné dekret uplatnit. Připomenul, že i jeho předchůdce arcibiskup Skrbenský na žádost kapituly tento dotaz učinil (16. 8. 1918), ale Řím odpovědi nedal a v této otázce dosud nebylo učiněno žádné další rozhodnutí. Stojan váhal, zda smí kapitule rozhodnutí z r. 1897 sdělit bez souhlasu Svatého stolce a plánoval jednat osobně s nunciem Micarou (měl být 4. července na návštěvě v Olomouci), zda nařízení o přísné důvěrnosti listu „platí i nyní za úplně změněných poměrů politických a státních.“²⁷ Kapitula si přála získat právo obsazovat

²⁴ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 21–23v, 15. 3. 1921.

²⁵ AA.EE.SS., Austria – Ungheria, pos. 1409, fasc. 566, f. 81–82r, 19. 4. 1921.

²⁶ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 25rv, 21. 4. 1921. Toto potvrzení při nedodržení nařízení *CIC* nebylo samozřejmostí, později, když byl v r. 1926 zvolen děkanem kapituly, Řím volbu neuznal a jmenoval jej do této funkce zvláštní bulou.

²⁷ ZAOpo, MCO, kt. 1140, 2. 7. 1921. Děkan kapituly Wisnar připsal, že na sezení dne 4. července 1921 se kapitula usnesla požádat arcibiskupa, aby od papeže vymohl povolení rozhodnutí z r. 1897 zveřejnit.

všechny uvolněné kanonikáty. Stojan je vyzval, aby své požadavky doložili.²⁸

Ale o obsazování olomouckých kanonikátů se začal zajímat i nový Československý stát. V září 1921 se Stojan obrátil na ministerstvo školství a národní osvěty s dotazem, jaké stanovisko vláda zaujímá k možnému zrušení nesídelních kanonikátů olomoucké kapituly. Vláda na to zareagovala důrazným trváním na tom, že na ni přešla veškerá práva domu habsburského, včetně obsazování církevních beneficií.²⁹

Papež Benedikt XV. v alokuci z 21. listopadu 1921³⁰ výslovně s ohledem na zánik starých a vznik nových států uvedl:

[V]ýsady, které Apoštolský stolec smlouvami a dohodami kdysi jiným státům udělil, nemohou si žádným právem přisvojovat státy nové (...) některé státy vyšly z převratu zcela přetvořeny tak, že jak nyní jsou, nemohu být považovány za tutéž právní osobnost, se kterou Apoštolský stolec kdysi učinil dohodu. Z toho přirozeně následuje, že smlouvy a dohody, které byly dříve sjednány mezi Apoštolským stolicem a oněmi státy, pozbývají veškeré platnosti.

Dodal, že je třeba je nahradit smlouvami novými s tím, že některé státy už jednání zahájily. Názor, že na československou vládu přešlo i právo jmenovat biskupy, dosazovat kapitulní dignity a jmenovat kanovníky, byl odmítnut římskou kurií s odůvodněním, že to byla výsada udělená císaři a se zánikem císařské moci zanikla i tato výsada. To ale stát odmítal a nastalo složité jednání.³¹

Právě požadavky státu a kapituly nerespektovaly ustanovení nového *Kodexu* a to ztížilo situaci při obsazování olomoucké kapituly. Arcibiskup Stojan v prosbě Svatému otci připomněl, že kanonikáty uvolněné v lichých měsících obsazoval císař, kanonikáty uvolněné v sudých pak obsazovala volbou kapitula. Vyjma tří kanonikátů královských, které vždy obsazoval český král nebo císař. V roce 1918 však rakouská říše padla, a že by nominační právo přešlo na prezidenta republiky, není vů-

²⁸ ZAOpo, MCO, kt. 1140, složka 1921, 7. 11. 1921.

²⁹ Pícha to komentuje: „Tento dotaz po našem skromném soudu nebyl na místě.“ Mořic PÍCHA, „Rakouské právo jmenovací nepřešlo na vládu republiky československé,“ *Časopis katolického duchovenstva* 66, č. 9+10 (1925): 92.

³⁰ AAS 1921, s. 521–524. <http://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-13-1921-ocr.pdf>.

³¹ PÍCHA, „Rakouské právo jmenovací nepřešlo na vládu republiky československé,“ s. 91–92.

bec jisté. Zvláště s ohledem na papežovu alokuci v konzistoři z 21. listopadu 1921, z níž je patrné, že nové vlády si stará privilegia přivlastňovat nemohou. Proto prosí, zda by v někdejších „císařských měsících“ a v případě královských kanonikátů v souladu s kán 403 CIC směl uprázdněné kanonikáty obsazovat arcibiskup – ordinář. Vzhledem k tomu, že jsou neobsazené 4 rezidenční a 3 nerezidenční kanonikáty, je velmi nutné co nejdříve kapitolu doplnit, aby mohla dobře vykonávat svoje úkoly, navíc současní kanovníci jsou muži většinou pokročilého věku a nemohou tak vypomoci arcibiskupovi se správou diecéze. Upozornil také na nevyhovující národnostní poměry v kapitule, pouze 3 kanovníci české národnosti a 6 kanovníků německé národnosti, což neodpovídá skutečnému zastoupení, protože olomoucká arcidiecéze je z 2/3 česká. Jeden kanovník je nyní české příslušnosti, i když není českého původu (3 + 6 + 1 = 10). Zároveň Stojan tlumočil prosbu kapituly, aby směla obsazovat kanonikáty v svých sudých měsících.³²

K tomu biskup Wisnar jako děkan kapituly uvedl, že tzv. královské kanonikáty obsazoval král český, kanonikáty v lichých měsících (původně obsazované papežem) obsazoval císař až od Josefa II., kdy si toto privilegium císař přivlastnil (konkordát z r. 1855 tuto situaci sanoval). Volební právo kapituly na uprázdněné kanonikáty alespoň v měsících sudých je možno podepřít faktem, že prvních 12 kanonikátů od počátku obsazovala kapitula (po husitských válkách a dalších bojích se pak fundace scvrkla na sotva 10). Také je třeba realizovat rozhodnutí z r. 1897, zvláště v otázce nesídelních kanonikátů. Aby se předešlo sporům, doporučoval vyjasnit situaci před jmenováním nových kanovníků.³³ Což bylo rozumné, protože by to mohlo vést k vytváření nevyhovujících precedentů.

Na dotaz metropolitní kapituly olomoucké z 22. listopadu 1921 ohledně zrušení nesídelních kanonikátů Zemská správa politická v Brně (*Gubernium Moraviae*) odpovědělo po měsíci. Za nezbytné považovalo, aby uprázdněné kanonikáty byly obsazeny podle stanov. V případě kanonikátů tzv. královských (*stricte regius*) požadovalo, aby návrhy kandidátů byly poslány olomouckým ordinariátem, z nařízení ministerstva bude obsazení kanonikátů, které dosud jmenoval panovník, řešit vláda.³⁴

³² ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 27–28r, 1. 12. 1921.

³³ ZAOPO, AO, kt. 845, f. 1rv. 3. 12. 1921.

³⁴ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 50r, 27. 12. 1921.

Stojan zpravil kapitolu o rozhodnutí ministerstva školství:

Jelikož jsem byl upozorněn z vládních kruhů, bych podal stížnost k nejvyššímu správnímu dvoru proti tomuto rozhodnutí, podám je po úradě s p. papežským nunciem. Třeba dodržeti lhůtu šedesátidenní. Sv. Stolicí vše oznámeno.³⁵

Téhož dne kapitula reagovala na sdělení zemské správy politické, který jí ordinariát sdělil. Opětovně žádali, aby se s vládou jednalo o realizaci apoštolského breve z r. 1897. Ministerstvo rozhodnutí oddaluje, „až bude kapitula doplněna“, což ale k řešení nijak nepřispívá. Obsazení kanovníckých míst se má činit v pořadí, v jakém se uvolnila, tedy odmítají, aby nejprve byla obsazena ta místa, která dříve obsazoval panovník. Připomenuli, že dle stanov by na uprázdněné kanonikáty po Ehrmanovi, Dominkovi a Potulickém měla volit kapitula, kanonikát Pospíšila byl *stricte regius*, za Komorowského, Stojana a Tesaře by příslušela volba vladaři rakouskému (problém byl u Komorowského, jehož rezignace byla podána dříve, ale oznámena vládě 3. 1.). Zaráží skutečnost, jak nyní vláda usiluje o nominační právo, ačkoliv konkordát byl vypovězen a požadavek vlády je v rozporu s prohlášením papeže z listopadu 1921. Kapitula doporučovala, aby se arcibiskup dotázal v Římě ohledně řešení nerezidenčních kanonikátů. Brevé z r. 1897 by umožnilo vypsát konkurz bezprostředně (navzdory stávajícím stanovám kapituly).³⁶ Posléze kapitula dodala k přehlédnutí Svatému stolci obšírný rozklad o obsazování kanonikátů.³⁷ Kapitula se svých „sudých měsíců“ nechtěla vzdát.

Arcibiskupský ordinariát se proti požadavku jmenování vládou ohradil, že jmenovací právo měl panovník jako osobní právo (*ius personale*) a to na vládu republiky československé nepřešlo. Navíc císařské měsíce byly původně papežskými až do doby Josefa II. (1784) a byly už od vídeňského konkordátu (1448) rezervovány Apoštolskému stolci. Od času Josefa II. k tomu ještě byla proti vůli Apoštolského stolce pro kapitolu stanovena šlechtická exkluzivita. Pokud jde o přesun nominačního práva, pak papež Benedikt XV. v tajné konzistoři (21. 11. 1921) připomenul, že si republika nemůže přisvojovat žádná práva bez domluvy se Svatým stolcem. Olomoucký ordinariát tedy ministerské rozhodnutí považuje

³⁵ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 10. 1. 1922.

³⁶ ZAOpO, MCO, kt. 1140. Zápis ze sezení kapituly 10. 1., zapsal Wisnar 11. 1. 1921.

³⁷ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 29. 1. 1921, kanovník Mayer z důvodu nemoci se osobně neúčastnil, podepsal 31. 1.

za neplatné, protože jeho předpoklady jsou chybné. Vláda má podle zákona ze 7. května 1874 pouze právo veta proti nominaci z důvodů občanského práva.³⁸

Stojan obtíže vyložil papeži.³⁹ Nuncius kardinálu Gasparrimu připomněl, že ony tzv. „císařské“ měsíce byly dříve vyhrazeny papeži, než Josef II. svévolně rozhodl, že kanonikáty uvolněné v těch měsících bude obsazovat císař. Toto privilegium mu zůstalo i po konkordátu, s výjimkou první dignity, která byla vyhrazena Svatému stolci. V kapitule jsou nyní uprázdněné čtyři rezidenční kanonikáty, které je třeba obsadit. Kapitula dosud volila téměř vždy mladé šlechtické kněze, z cizích diecézí, německého původu, což vede k tomu, že nejsou uznávány zásluhy a schopnosti diecézního kléru. Císař pak většinou (po roce 1880 *pozn. aut.*) jmenoval kněze nešlechtického původu, kteří ale pracovali v duchovní správě, zpravidla na doporučení arcibiskupa. Stojan upozorňuje, že současný poměr národnostní příslušnosti kanovníků neodpovídá národnostním poměrům v diecézi. Hned po revoluci kardinál Skrbenský a kapitula neřešili problém neobsazených kanonikátů i z obavy, že by vláda jmenovala pouze Čechy a kapitula by se tak stala českou. Od té doby se však uprázdnila další kanovnická místa a Stojan jako nový arcibiskup se rozhodl navrhnout, zda by obsazování v ony císařské měsíce po zániku monarchie mohlo přejít na kapitolu podle obecného práva. Kapitula se proto, ústy mons. Wisnara, vždy snažila odložit tento krok s tím, že také ona hledá argumenty a snaží se najít potřebné dokumenty, které by potvrdily její požadavky. Žádal proto, aby se počkalo, až kapitula potřebné dokumenty najde, ale zatím žádné vyjádření od kapituly neobdržel. Místo toho vláda, možná vedena některými zájmy, by ráda využila Stojanovy aktivity, aby bylo možné zrušit nerezidenční kanonikáty, a vyjadřuje názor, že privilegia císařská přešla na ni, a může tedy jmenovat kanovníky v císařských měsících. Proto vláda žádá, aby arcibiskup navrhl možné kandidáty. Tento návrh vlády samozřejmě Stojan nepřijal a nenavrhl kandidáty. Naopak se u Nejvyššího soudu odvolal proti tomuto rozhodnutí a doufá, že vše bude kladně vyřízeno. Zatím tedy informoval Svatý stolec o této záležitosti, a že bude trvat na svém záměru.⁴⁰

³⁸ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 51–54, Sobička 31. 1. 1922. ZAO pO, AO, kt. 845, f. 3–17.

³⁹ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 55–56, 14. 2. 1922.

⁴⁰ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 48–49v, 16. 2. 1922.

Stojan záležitost kanonikátů konzultoval s vyšehradským kanovníkem Františkem Zapletalem. Zapletal sdělil, že nuncius doporučuje ono memorandum [kapituly] zaslat co nejdříve do Říma (přes nunciaturu), protože při předchozím podání (asi 14. 1.) státnímu sekretáři nuncius připomínal, že bude následovat podání kapituly. Memorandum je tedy třeba zaslat co nejdříve, fundační listiny není prozatím třeba přikládat. Podle Zapletala nuncius chválil Stojanem navrhované úpravy. Doporučoval odvolat se také na kán. 63 § 2 CIC. Zapletal v návrhu postrádal vyřešení otázky jmenování dignit; zatímco o jmenování probošta Svätý stolec rozhodl, u ostatních je třeba stanovit postup a předložit Svätému stolci ke schválení.

Dle zběžného jen přečtení memoranda jsem shledal, že právo volební Vaší kapitoly je řádně opřeno. Ony příslušné listiny račte sobě dát opsat a chovat připraven. – Netroufám, že by kapitola sv. Vítská měla své právo tak bezpečně zajištěno. Od nás také žádal pan arcibiskup průkazy na volební právo kanovníků sídelních a kapit. děkana i kanovníků. nesídelních. Náš archivář kan[ovník]. Šittler dal si s tím velikou práci. Ale neměli jsme takových dokumentů, jako Olom[oucká]. kapitola, a Pan arcibiskup nám odpověděl, že jsme své právo prokázali a že je smíme uplatňovati.

Pro ulehčení jednání nuncius netrval na osobní přítomnosti Stojana a stačilo pouze poslat potřebné.⁴¹ Svätý stolec odmítl akceptovat argument vlády, že na ni přešlo jmenovací právo habsburského domu a v tomto ohledu Stojanovy požadavky považoval za legitimní.⁴²

Arcibiskup kapitule sdělil, že s ohledem na kán. 403 CIC by měla být dosavadní privilegia, která jsou s ním v rozporu, zrušena. Obsazovat kanonikáty (vyjma dignit) by tak měl biskup po poradě s kapitulou.⁴³ Kapitula opět zareagovala žádostí, zda by se to nemělo týkat pouze „císařských měsíců“ a s ohledem na starobylost „kapitulních měsíců“ nemělo být ponecháno právo kapitule. S tím, že se samozřejmě rozhodnutí Apoštolského stolce podřídí.⁴⁴ Kapitula proto sepsala prosbu adresovanou papeži. V souvislosti s kánonem 403 CIC žádala 1) o definitivní vyřešení královských kanonikátů, 2) pokud bude v lichých měsících a královské kanonikáty obsazovat arcibiskup, aby kapitula měla právo navrhnout

⁴¹ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 24. 2. 1922, Zapletal.

⁴² AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 57rv, 15. 3. 1922.

⁴³ ZAOpO, MCO, kt. 1140, Ad nr. 291, de die 31: 1: 1922, I. Alleg. Olomucii die 10. Martii 1922.

⁴⁴ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 12. 3. 1922. Wisnar.

kandidáty (terno), 3) aby kapitule zůstalo právo obsazovat kanonikáty v sudých měsících.⁴⁵ V dubnu byly opisy fundačních listin jednotlivých kanonikátů a dalších dokumentů poslány do Říma.⁴⁶ S ohledem na jednání, která probíhala v 19. století (řešení kapitulní otázky olomoucké), to byly opisy, které již Svatý stolec ve vícero exemplářích dříve obdržel.

Žádost kapituly byla Svatému stolci předložena. Nuncius však nepovažoval za nejvhodnější, aby byl požadavek kapituly na jmenování kanovníků zachován. Kapitula by měla příliš velkou pravomoc a mohla by nutit arcibiskupa do jmenování kanovníků, kteří by měli zásluhy jen na poli národním, nikoliv církevním. A pokud by byli odmítnuti, vyvolalo by to spory.⁴⁷

Nález nejvyššího správního soudu z 10. ledna 1923 (č. 315/23) zamítl stížnost arcibiskupského Ordinariátu v Olomouci proti výnosu ministerstva školství a národní osvěty z 17. prosince 1921 č. 102700 ve věci jmenovacího práva k olomouckým kanonikátům.⁴⁸ Stát se rozhodl nárokovat si „privilegia domu habsburského“, ale bez povinností (stejně jak to učinili Habsburkové jednostranným vypovězením konkordátu).

3. OBSAZENÍ UPRAZDNĚNÝCH KANONIKÁTŮ FORMOU „PRO TENTOKRÁTE“ 1922/23

Otázku obsazování kanonikátů se sice nadále nedařilo uspokojivě vyřešit, ale našel se způsob, jak obsadit vakantní kanonikáty.

V březnu 1922 česká i německá Jednota duchovenstva arcidiecéze olomoucké prosila arcibiskupa, aby dle kán. 403 CIC jmenoval nové kanovníky po poradě s kapitulou (*audito capitulo*). Kapitula sice hodlala požádat Svatý stolec, aby jí bylo ponecháno právo jmenovat kanovníky. V nastalé složité době ale na tom netrvá, protože by to jmenování nových kanovníků jen odsouvalo. Navíc, dle kán. 106 CIC, každé beneficium, které nebylo po uprázdnění do 3 měsíců obsazeno, může biskup svobodně obsadit (*liber collationis*), kapitula ani nevolila ani se o volbu nepokusila, a tím o toto právo nyní přišla. Prosí, aby arcibiskup k obsazení co nejdříve přistoupil a vzal v potaz i žádost kněží německé ná-

⁴⁵ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 13. 3. 1922.

⁴⁶ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 10. 4. 1922.

⁴⁷ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 58–59r, 16. 3. 1922.

⁴⁸ ZAOpO, MCO, kt. 1140.

rodnosti, aby byla zachována národnostní spravedlnost. Nedodržení národnostního poměru v kapitule totiž zavdává podnět ke sporům a negativním zprávám mezi lidem i v tisku a vedou k nedůvěře vůči církevní vrchnosti. Čehož využívá „sekta československá“. Žádost, aby tentokrát bylo jmenování ponecháno arcibiskupovi, podali i vládě.⁴⁹ Podobně prosili i kapitolu, aby umožnila obsazení vakantních kanonikátů.⁵⁰

Ministerstvo školství sdělilo kapitule, že na poradě 27. dubna 1922 byl ministr Šrobár zmocněn k bezodkladnému jednání, „aby co nejdříve byla obsazena místa všech neobsazených sídelních i nesídelních kanonikátů v Olomouci tak, aby kapitula čítala plných 17 členů, při čemž vláda pro tento konkrétní případ svoluje k tomu, aby tyto kanovníky jmenoval p. arcibiskup. Vláda však bez prejudice setrvává na svém stanovisku, že právo nominační přísluší vládě.“ Kapitula má tedy vypsat konkurz, a to co nejdříve. Vzhledem k tomu, že vláda předala nominační právo „v tomto konkrétním případě“ arcibiskupovi, i kapitula by se měla vzdát „pro tentokráte“ obsazování kanonikátů, které by jí příslušely. Kapitula měla také dát vědět ohledně lhůty k podání žádosti ke konkurzu.⁵¹

O změně situace informoval i nuncius. Vláda „pro tentokráte“ udělila právo jmenovat arcibiskupovi. Jenže obsazením i nerezidenčních kanonikátů se opět posune řešení jejich existence. Navíc podle nuncia si vláda od toho slibuje nárůst českého živlu v kapitule. Při obsazování je aktivní jak česká, tak německá jednota duchovenstva, na nunciaturu také přicházejí petice prosící, aby Svatý stolec obsadil vakantní kanonikáty. Nuncius upozornil Stojana, aby varoval autory, ten tak učinil. Konkrétně nuncius upozornil na dva články z katolických *Lidových listů*, kde je vysloven názor, aby byli jmenováni pouze kněží české národnosti, aby byl dodržen národnostní poměr v arcidiecézi. Na nutnost respektování zájmů obou národností měl být upozorněn i arcibiskup. Nemělo však dojít k tomu, že by kapitula byla tvořena převážně německými kanovníky.⁵² Gasparri poděkoval za sdělené s tím, že Koncilní kongregace považuje zásahy vlády do jmenování za neoprávněné. Kapitula spolu s arcibisku-

⁴⁹ ZAOpO, AO, kt. 829, 8. 3. 1922, podepsán Stavěl.

⁵⁰ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 71–72v, Kavan, 5. 3. 1922; f.73–74r, promemoria jednoty, Kavan, 21. 3. 1922.

⁵¹ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 19. 5. 1922.

⁵² AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 60–62v, 15. 5. 1922; f.64–66, překlad novinových článků do italštiny. ff.54–68 petice.

pem se musí zasazovat o to, aby národnostní poměr v kapitule odpovídal národnostnímu poměru v arcidiecézi.⁵³

O otázce obsazení kanonikátů mluvil nuncius i s mons. Šrámkem, byl zmíněn i zhoršený zdravotní stav arcibiskupa Stojana (z důvodu špatného stavu aorty může potřebovat lékaře každou chvíli), který je také jedním z motivů naléhání Stojana na obsazení kapituly, a to primárně českými kněžími z důvodu privilegia volby arcibiskupa. V současné době je kapitula obsazena 6 Němci, 4 Čechy a jedním Polákem. Se Šrámkem mluvil také o neochotě vlády zřící se vlivu na obsazování kanonikátů. Připomněl také nespokojenost s obsazováním kanonikátů cizími šlechtici, zatímco domácí klérus byl opomíjen. Jako příklad uvedl barona Grimmensteina, který se v Olomouci ukáže maximálně dvakrát ročně, aby si převzal výnosy. Podobně Mons. Ledochowski či Colloredo-Mels představují kanovníky, které nikdo v diecézi nezná. Tyto příklady nuncius uvedl na vysvětlení nálad, které panují mezi duchovenstvem.⁵⁴

Státní sekretariát informoval Koncilní kongregaci o kapitulní otázce olomoucké s tím, že kapitula by chtěla získat právo obsazovat pro sebe. S ohledem na nelehkou situaci nyní bude obsazovat kanonikáty arcibiskup ve spolupráci s kapitulou v odpovídajícím národnostním poměru. Bude tedy realizováno kompromisní řešení.⁵⁵ S ohledem na naléhavost daného případu bylo schváleno konání konkurzu, ale kongregace si vyhradila právo přezkoumat povahu tohoto kompromisu.⁵⁶

Ohledně předběžného vyhlášení konkurzu na uvolněné kanonikáty arcibiskup Stojan kapitolu upozornil na některé problémy ve vyhlášení. Zvláště podmínku 10 let praxe v duchovní správě, vyučujícího teologie nebo představeného v semináři napadnou katecheté, tato podmínka je v rozporu s *CIC*, je třeba, aby kapitula v tomto respektovala kán 404 *CIC*, který požaduje znalost nauky a mravný život, při stejné kvalifikaci má rozhodovat doktorát a chvályhodné působení v duchovní správě nebo vyučování. Odvolávání při stanovení desetiletí na hlavu IX kapitulních stanov není možné, protože ta mluví o domicelářích a nerezidenčních kanovnících, kteří se ucházeli o místo rezidenčního kanovníka, což mělo jiný význam. Podobně je chybné odvolání na *Currendu consistorialis* 1880,

⁵³ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 67r, 30. 6. 1922.

⁵⁴ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 49–52r, 26. 6. 1922.

⁵⁵ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 68–69, 5. 7. 1922.

⁵⁶ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 71, 12. 7. 1922

protože pokud tam bylo nějaké ujednání, je zrušeno kán. 6 *CIC*. Aby se předešlo neshodám, je třeba upravit požadavky ve smyslu kán. 404 *CIC*. Podobně i u doktorátu z teologie se jedná o „výhodu“, nikoliv nutnou podmínku.⁵⁷

Kapitula připomínky respektovala a konzistoři sdělila, že upravuje text vyhlášení konkurzu z 23. 5. 1922, jak se kapitula shodla na svém jednání 12. června 1922 a upravila text vyhlášení dle výše uvedených připomínek.⁵⁸ Konkurz byl v *Aktech curiae* uveřejněn a žadatelé se měli přihlásit do 2. srpna s potřebnými doklady. Bez jakéhokoli vysvětlení či reakce se vytratila podmínka doložit šlechtický původ.⁵⁹

Při vyhlášení konkurzu Jednota duchovenstva poslala arcibiskupovi memorandum pro výběr kanovníků a v něm požadovala: 1) aby se postupovalo podle národnostního klíče – nyní kanovníci by proto měli být české národnosti 2) při obsazení všech sedmi volných kanonikátů by měl arcibiskup jednomu z německých kanovníků vymoci hodnost světicího biskupa, 3) noví kanovníci mají být vybráni z osvědčených kněží, kteří jsou práce ještě schopni (nejen odměna za zásluhy, ale skutečně opora pro arcibiskupa, *pozn. aut.*), 4) alespoň čtyři by měli být vzati z duchovní správy (tedy ne z konzistoře, fakulty apod., *pozn. aut.*).⁶⁰

Celkem se přihlásilo 47 žadatelů o kanonikát. Nemálo z nich se hlásilo již při předchozím nerealizovaném doplnění kapituly r. 1918. Ve svých žádostech poukazovali na zkušenost v duchovní správě a zásluhy.⁶¹

Prof. Hejčl ve své žádosti poukázal, že je třeba, aby byl ustanoven i kanovník teolog (dle *CIC*) a on by mohl této funkci vyhovět, a proto prosí o udělení kanonikátu.⁶² Profesor Sedlák působící v Brně zase připomněl, že brněnská diecéze dříve byla součástí olomoucké, a tedy i kněží brněnské diecéze mají „jakýsi nárok na kanonikáty olomoucké.“ A když už není potřeba shánět šlechtické kněze a nyní je třeba obsadit větší množství kanonikátů, osměluje se uvést „právní nárok brněnské diecéze na paměť.“ Ve vlastním textu žádosti poukazuje

⁵⁷ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 8. 6. 1922.

⁵⁸ ZAOpO, Arcibiskupská konzistoř Olomouc (dále jen ACO), kt. 2404, 19. 6. 1922, včetně opisu vyhlášení konkurzu. AO, kt. 829. Autorem právního rozkladu podmínek byl Prečan.

⁵⁹ *Acta Curiae*, 7 (1922), vyhlášení datováno 21. 6. 1922, s. 61.

⁶⁰ ZAOpO, AO, kt. 829, 23. 6. 1922, podepsáni: Kavan, Chýlek.

⁶¹ ZAOpO, AO, kt. 829.

⁶² ZAOpO, AO, kt. 829, 1. 7. 1922, Hejčl.

na to, že netouží po hodnostech, kandidátů bude asi dost, ale pokud by byla jeho kandidatura po chuti, rád by přijal kanovnický post, aby se mohl naplno věnovat práci literární.⁶³ Jindřich Ptašinský adresoval žádost vládě republiky Československé, přimlouval se za něj i „Svaz národních jednot a matic v Praze.“⁶⁴ Ministr Šrobár se zase přimlouval za Jana Jančíka, ten poprosil o přimluvu i ministra spravedlnosti.⁶⁵

Nuncius s odkazem na předchozí zprávy považoval za nejlepší řešení, že by právo obsazovat přešlo na arcibiskupa navzdory argumentaci kapituly. Nyní se kapitula a arcibiskup dohodli, že oni zvolí tři a arcibiskup jmenuje čtyři kandidáty (arcibiskup však není povinen je přijmout). Do konkurzu se přihlásilo asi 50 kněží, je zde velmi silný nátlak národnosti i ze strany politických představitelů a snad i vlády. Arcibiskup se však potýká se zdravotními obtížemi a je možné, že by se nechal přemluvit i pro méně vhodné kandidáty. Pokud jde o národnostní ohledy, nyní je kapitula většinově německá, a navíc, jak bylo nunciovi sděleno, národnost není to, co kanonické právo bere na zřetel.⁶⁶ Nuncius byl záhy ujištěn, že udělená fakulta umožňuje v tomto konkrétním případě pokračovat nyní v obsazování kanonikátů zvoleným kompromisem.⁶⁷

Na začátku října se Stojan sešel se stávajícími členy kapituly a diskutovali o výběru kandidátů.⁶⁸ 16. října 1922 zpravil Stojan papeže o obtížích při obsazování kanonikátů v Olomouci, sporech o obsazování zvláště mezi kapitulou a vládou. Nyní vláda svolila pro obsazení kanonikátů arcibiskupem, ten, aby splnil přání duchovenstva i věřících, po jednání s kapitulou 13. října navrhl tyto kandidáty: Prečan,⁶⁹ Demel,⁷⁰ Janák,⁷¹

⁶³ ZAOpO, AO, kt. 829, 15. 6. 1922, Sedlák.

⁶⁴ ZAOpO, AO, kt. 829.

⁶⁵ ZAOpO, AO, kt. 829, 2. 8. 1922.

⁶⁶ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 73–74v, 19. 8. 1922.

⁶⁷ AA.EE.SS., Cecoslovacchia, pos. 18 P. O., fasc. 28, f. 78r, 19. 10. 1922.

⁶⁸ Kanovníky žádal, aby na své poradě nečinili žádné závazné rozhodnutí, aby pak mohla rozhodnout společná porada. ZAOpO, AO, kt. 829, 10. 10. 1922.

⁶⁹ Leopold Prečan (1866–1947), 1889 kněžské svěcení, 1914 ThDr., působil i na teologické fakultě v Olomouci, v konzistoři, Stojan jej jmenoval generálním vikářem, s ohledem na vytížení přestal učit na fakultě. Roku 1923 jmenován olomouckým arcibiskupem.

⁷⁰ Alois Demel (1860–1936), 1884 kněžské svěcení, od 1892 působil v arcibiskupském kněžském semináři nejprve jako spirituál, pak jako rektor.

⁷¹ Ignác Janák (1862–1932), 1885 kněžské svěcení, až do jmenování kanovníkem působil v duchovní správě.

Stavěl,⁷² Spurný,⁷³ Světlík,⁷⁴ Kavan,⁷⁵ z nich se kapitula rozhodla zvolit Prečana, Demla, Spurného a ostatní arcibiskup jmenoval. U všech uvedl, že splňují požadavky předepsané pro tento úřad.⁷⁶ Na sklonku října pak byli navrženi oznámeni ministerstvu.⁷⁷

Když se ministerstvo školství dozvědělo, že kapitula prý provedla volbu, odmítla tento postup a připomněla svoje předchozí přípisy. Žádala pak jména čtyř kandidátů, které hodlá arcibiskup jmenovat.⁷⁸ Prezidentu zemské rady 8. listopadu sdělil na jeho přání Stojan jména navržených s tím, že Svatý stolec je telefonicky schválil (písemné potvrzení z nunciatury ještě nemá), a tedy jejich oficiální jmenování ještě neproběhlo a nemají tedy být jejich jména zveřejněna.⁷⁹ Téhož dne bylo písemné potvrzení posláno z nunciatury, Stojanovi bylo dovoleno navržené kandidáty jmenovat.⁸⁰

Začátkem listopadu dostal od nuncia i od ministerstva školství (které samozřejmě odmítalo, že by se obsazení mohlo dít bez dozoru státu) odpověď.⁸¹ Kapitula se usnesla, že obsazení tří kanonikátů, které jí dle stanov náleží, nechá obsadit „pro tentokrát“ arcibiskupem a sdělila to ministerstvu.⁸² Arcibiskupovi však kapitula upřesnila, že z důvodu vyhnutí se dalším rozkladům a jednáním s ministerstvem, provedenou řádnou volbu kanovníků Prečana, Demla a Spurného z 13. 10. 1922 kapitula ratifikovala (13. 11. 1922) „a tím práva svého stanovami kapitulními jí příslušícího se nevzdala, nýbrž je vykonala, a konečně hledíc k tomu, že volba kanovníka metropolitní kapitulou provedená podléhá dle stanov kapitulních a nynějšího církevně právního stavu /Statuta Cap. II § 8 a CI/

⁷² Jan Stavěl (1869–1938), 1888 kněžské svěcení, působil v duchovní správě, roku 1927 jmenován pomocným biskupem.

⁷³ František Spurný (1867–1933), 1891 kněžské svěcení, působil v duchovní správě, posléze jako sekretář kapitulních statků.

⁷⁴ František Světlík (1875–1949), 1898 kněžské svěcení, v duchovní správě, charitní aktivity, působil jako redaktor *Našince*, člen ústředního výboru Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje, roku 1922 redaktor *Lidových listů* v Praze. Jako kanovník byl zvolen poslancem.

⁷⁵ Eduard Kavan (1875–1935), 1899 kněžské svěcení, působil v duchovní správě a aktivně v lidové straně.

⁷⁶ ZAOpO, AO, kt. 829, 16. 10. 1922.

⁷⁷ ZAOpO, AO, kt. 829, 27. 10. 1922.

⁷⁸ ZAOpO, AO, kt. 829, 6. 11. 1922.

⁷⁹ ZAOpO, AO, kt. 829, 8. 11. 1922.

⁸⁰ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 10. 11. 1922.

⁸¹ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 10. 11. 1922.

⁸² ZAOpO, MCO, kt. 1140, 13. 11. 1922.

schválení nejd[ůstojnějšího]. arcibiskupa, aby nabyla právní účinnosti, navrhuje metropolitní kapitula se vší uctivostí, aby nejd. pan arcibiskup kanovníky, jak bylo ve společné schůzi J.[eho] arc[b]iskupské]. Milosti a metropolitní kapituly dne 13. října 1922 dohodnuto dle lokace v téže společné schůzi ustanovené, oznámil ministerstvu školství a národní osvěty jakožto od Něho /arcibiskupa/ jmenované snad s přídavkem „audio Capitulo“.“ Jako „canonicus regius“ má být označen Ignác Janák.⁸³

Stojan konečně oficiálně sdělil jmenované ministerstvu a presidiu zemské správy politické v Brně, jako sídelní Prečan, Demel, Janák, Stavěl a nesídelními pak: Spurný, Světlík, Kavan.⁸⁴ Všichni navržení kandidáti měli více jak 20 let od svého kněžského svěcení, doktorát měl však pouze Prečan, nejmladší kandidáti Světlík a Kavan (47 let) měli spíše zásluhy na poli politickém či církevně politickém. Nejstarší byl Demel ve věku 62 let.

S navrženými kandidáty samozřejmě nebyli všichni spokojeni. František Světlík sděloval, že mu nuncius sdělil, že do jmenování se nebude vměšovat, a tedy ani proti jeho osobě nebude nic namítat.⁸⁵ V listopadu obdržel ještě žádost o kanonikát Ferdinanda Hrdého, apoštolského administrátora Srbů, Chorvatů a Slovinců, jeho jmenování doporučila Národní rada československá. Stojan ale musel žadateli odpovědět, že kanonikáty jsou již zadány a přímluva národní rady přišla pozdě.⁸⁶

Olomoučtí Němci si stěžovali nunciovi na šovinistické obsazení kapituly, které ignoruje německé požadavky, zvláště v německy většinové Olomouci, a povede k nespokojenosti německých věřících v olomoucké arcidiecézi.⁸⁷

Národní listy pak tvrdě kritizovaly jmenování za to, že se dělo pod diktátem Jednoty a lidové strany a opomenuti byli starší a zasloužilejší kandidáti. Němec Demel měl být jmenován pouze proto, aby byl ze semináře odstraněn, podobně bylo kritizováno jmenování Kavana, který dříve vedl *Lidové listy*.⁸⁸ Stojan žádal, aby vláda co nejdříve vzala na vědomí jmenování olomouckých kanovníků, a pokud jde o Demla, aby

⁸³ ZAOpO, MCO, kt. 1140, 13. 11. 1922.

⁸⁴ ZAOpO, AO, kt. 829, 14. 11. 1922.

⁸⁵ ZAOpO, AO, kt. 829, 18. 10. 1922

⁸⁶ ZAOpO, AO, kt. 829, 22. 11. 1922.

⁸⁷ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 137–138r, 1 10. 1922.

⁸⁸ ZAOpO, AO, kt. 829, výstřižek z Národních listů, listopad 1922.

byl jmenován sídelním kanovníkem, aby mohl provést chystané změny v semináři, což by v případě jeho nejmenování nebylo možné.⁸⁹

Jak postupně vyplynula jména nových kanovníků na veřejnost, *Olomoucký pozor* v reakci na příspěvek pražského periodika *Venkov* vydal článek „Nešťastné jmenování kanovníků.“ Toto jmenování bylo označeno jako předem domluvená hra mezi Jednotou duchovenstva arcidiecéze a arcibiskupem Stojanem. Stojan byl jistým činitelem Jednoty zavázán, a proto je uvedl mezi kanovníky. Při jmenování tedy nerozhodly „zásluhy, ale závazky“. Podle zpráv *Venkova* měl mít Řím vůči arcibiskupu Stojanovi nedůvěru, kterou členové výboru Jednoty museli zaplašit, a proto nyní byli jmenováni kanovníky podle zásady „dnes ty mně, zítra já tobě.“ Závěr článku je jasný: Je to opět důkaz, že církev je společnost s vyloučením spravedlnosti, kde rozhodují ne zásluhy, ale známosti.⁹⁰ Nespokojenost se jmenováním byla zvláště v antiklerikálním tisku.

K formálnímu dokončení zbývala akceptace vládou. Ta se tím zabývala až 8. února 1923, kdy byla záležitost olomouckých kanovníků příznivě vyřízena, jak bylo Stojanovi soukromě sděleno.⁹¹ Ale oficiální akceptace od ministerstva nebyla, Stojan tedy žádal o dokončení.⁹² Po této urgenci Stojan obdržel souhlas zemské vlády politické s výše uvedeným jmenováním s poznámkou, že tím však neustupuje od svého práva jmenovat kanovníky na místa *stricte regii* a uprázdněná v lichých měsících, schvalování postupu nesídelních kanovníků, promíjení doktorátů a všeho, co je dle stanov předepsáno (!).⁹³ Stojan poděkoval za kladné vyřízení a připojil, že doufá, že rychle bude vyřízeno i vzetí na vědomí jmenování Ledochowského III. dómským prelátem a arcijáhнем.⁹⁴

Vyskytla se však nová komplikace. Na sklonku února Jan Stavěl oznámil, že nereflextuje na místo XIV. sídelního kanovníka, které mu dle novinářských zpráv náleží, ale prosí o poslední místo nesídelního kanovníka. S touto změnou navržený poslední nesídelní kanovník Kavan

⁸⁹ ZAOpO, AO, kt. 829, 20. 11. 1922.

⁹⁰ *Olomoucký pozor*, 29. 12. 1922, s. 4.

⁹¹ ZAOpO, AO, kt. 829, 11. 2. 1923.

⁹² ZAOpO, AO, kt. 829, 28. 2. 1923.

⁹³ ZAOpO, AO, kt. 829, 8. 3. 1923. Vláda však nijak nereflextovala fakt, že to, co bylo v rozporu s novým *Kodexem*, již nemohlo být vyžadováno. Tak to bylo upraveno již při vyhlašování konkurzu. O tomto samozřejmě Stojan zpravil i nuncia Micaru, 16. 3. 1923.

⁹⁴ ZAOpO, AO, kt. 829, 19. 3. 1923.

souhlasil.⁹⁵ Stojan změnu akceptoval s odůvodněním, že Kavan žádal o sídelní kanonikát a byl nedopatřením jmenován nesídelním, čímž bylo jeho jmenování neplatné.⁹⁶ Kapitula s ohledem na označení volby Kavana jako neplatné a kánony 1436, 459 *CIC* odůvodnila, že se nejedná o pouhou komutaci 2 kanonikátů a nemůže tedy stanovisko zaujmouti.⁹⁷ Kavan sám sdělil Stojanovi, že žádal o sídelní a jiný kanonikát nepřijme a odvolává svůj souhlas z 21. února.⁹⁸ Jmenovací listiny nových kanovníků, kromě kanovníka Kavana, byly připraveny.⁹⁹

Pozor tuto změnu nemohl nechat bez povšimnutí a poznamenal, že onen skromný katolický kněz Kavan, když jako nejmladší byl dán na nesídelní kanonikát, a ne na sídelní, který chtěl, zřekl se jmenování. *Pozor* připomenul, že nespokojenost kněžstva se jmenováním kanovníků je veliká.¹⁰⁰ *Noviny z Podradhoště* uvedly, že poté, co Svatý stolec i vláda vzali jmenování na vědomí, jmenovaný Kavan odmítl nesídelní kanonikát a raději zůstane v duchovní správě.¹⁰¹ Smírnější vyznění měl článek v *Čechu*, který uvedl, že Kavan dostal jiný kanonikát, než který žádal, a tedy jediné vhodné řešení, aby se vyhnulo dalším průtahům, byla rezignace.¹⁰² Zda tehdy Stavěl skutečně usiloval o nesídelní kanonikát, nebo chtěl umožnit jmenování Kavana sídelním kanovníkem, je v rovině dohadů. Každopádně Stavěl kanovníkem jmenován byl.

Dalšími nespokojenými byli profesori teologické fakulty, kteří poukazovali na význam dosaženého doktorátu a požadovali, aby byli jmenováni kandidáti z řad doktorů teologie nebo kanonického práva.¹⁰³

10. března 1923 sdělil Stojan konzistoři, že bylo jmenováno šest kanovníků (4 sídelní, 2 nesídelní) a třetí nesídelní kanonikát zůstává zatím neobsazen. Jmenování mělo být zaznačeno do katalogu.¹⁰⁴ Zemské správě politické bylo předáno sdělení metropolitní kapituly z 26. března, že s právní platností od 1. dubna 1923 byli investováni kanovníci: na XI.

⁹⁵ ZAOpO, AO, kt. 829, 21. 2. 1923.

⁹⁶ ZAOpO, AO, kt. 829, 22. 2. 1923.

⁹⁷ ZAOpO, AO, kt. 829, 23. 2. 1923.

⁹⁸ ZAOpO, AO, kt. 829, 23. 2. 1923.

⁹⁹ ZAOpO, AO, kt. 829, 12. 3. 1923. Kapitule oznámeno 10. 3. 1923.

¹⁰⁰ ZAOpO, AO, kt. 829, výstřížek bez datace.

¹⁰¹ ZAOpO, AO, kt. 829, *Noviny z Podradhoště*, č. 9, 3. 3. 1923, s. 2.

¹⁰² ZAOpO, AO, kt. 829, *Čech*, 10. 3. 1923, č. 67, s. 6.

¹⁰³ ZAOpO, AO, kt. 829, 12. 3. 1923. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 145–147r, 12. 3. 1923.

¹⁰⁴ ZAOpO, ACO, kt. 2405, 10. 3. 1923. N. 158.

sídelní kanonikát Leopold Prečan, na XII. sídelní kanonikát Alois Demel, na XIII. sídelní kanonikát Ignác Janák, na XIV. sídelní kanonikát Jan Stavěl, na I. nesídelní kanonikát František Spurný, na II. nesídelní kanonikát František Světlík.¹⁰⁵

Každopádně arcibiskup se musel opět s kapitulou poradit o obsazení posledního kanonikátu.¹⁰⁶ Po jednání s kapitulou byl vybrán Josef Kachník.¹⁰⁷ Stojan papeži oznámil, že po všech peripetiích se jmenováními došlo k nepřijetí kanonikátu jmenovaným Kavanem a po poradě s kapitulou navrhuje jmenování Kachníka.¹⁰⁸ Nuncius s tím měl ústně souhlasit. O vzetí na vědomí požádal Stojan i vládu,¹⁰⁹ ta souhlasila opět s uvedením, že se tím rozhodně nevzdává svých nominačních práv.¹¹⁰ Rozhodnutím z 6. dubna pak arcibiskup Stojan jmenoval na poslední volný kanonikát Josefa Kachníka.¹¹¹ Kachník byl investován s platností od 1. června 1923.¹¹²

V reakci na novinové zprávy ještě začátkem května přišla žádost o uvolnění kanonikát, ale žadateli bylo odpovězeno, že byl již zadán.¹¹³

ZÁVĚR

Spory o právo na svobodné obsazování církevních beneficií mezi církví a státem nebyly ničím novým. Nově vzniklé Československo si nárokovalo dosavadní privilegia habsburského domu, což církev v čele

¹⁰⁵ ZAOpO, ACO, kt. 2405. AO, kt. 829.

¹⁰⁶ ZAOpO, AO, kt. 829, únor – březen 1923.

¹⁰⁷ Josef Kachník (1859–1940), 1883 kněžské svěcení, krátce v duchovní správě, 1887 ThDr., 1889 vicesuperior kněžského semináře, působil na teologické fakultě v Olomouci, 1922 povolán na teologickou fakultu do Prahy.

¹⁰⁸ ZAOpO, AO, kt. 829, 19. 3. 1923. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 154, 19. 3. 1923. Kachník do r. 1921 přednášel na olomoucké teologické fakultě, pak odešel přednášet do Prahy. Možná, že jeho jmenováním byl brán zřetel na připomínky pedagogického sboru olomoucké teologické fakulty. Kavan byl alespoň jmenován čestným kanovníkem kroměřížským (1923). Prečan jej o 10 let později jmenoval nesídelním kanovníkem olomoucké kapituly (1933), srov. ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu. II. 1658–1944*.

¹⁰⁹ ZAOpO, AO, kt. 829, 6. 4. 1923. Opět uvedl celý vývoj záležitosti.

¹¹⁰ ZAOpO, AO, kt. 829, 8. 6. 1923.

¹¹¹ ZAOpO, ACO, kt. 2405, Konzistoři to oznámil generální vikář Prečan 18. 5. 1923.

¹¹² ZAOpO, AO, kt. 829, 22. 3. 1923.

¹¹³ ZAOpO, AO, kt. 829, 8. 5. 1923.

s papežem odmítala. Jenže ani nároky olomoucké kapituly na obsazování uvolněných kanonikátů nebyly v souladu kanonickým právem po vydání *Kodexu* v r. 1917. Kapitula se odvolávala na své staré právo zakotvené v kapitulních stanovách, které navíc chtěla rozšířit na všechny kanonikáty. Jako jediná průchozí varianta se ukázalo jmenování nových kanovníků arcibiskupem (tedy v souladu s *Kodexem*). Tu také schválil Svatý stolec. Kapitula i stát však velmi zdůrazňovaly prozatímnost tohoto řešení.

Arcibiskupu Stojanovi se podařilo obsadit všechny kanonikáty, jedním z možných důvodů bylo také zajištění kompletnosti kapituly v případě volby jeho nástupce (Stojanův zdravotní stav byl špatný). Sice se mu nepodařilo dořešit otázku jejich obsazování v budoucnu, definitivně však přestal být vyžadován šlechtický původ pro uchazeče o kanonikát.

V září 1923 arcibiskup Stojan zemřel, vyjednávání o definitivním řešení obsazování kanonikátů tak byla odsunuta do pozadí. Ačkoliv kapitula byla plně obsazena (a také většinově byla česká), nevolila jeho nástupce kapitula, ale jmenoval jej opět Svatý stolec. Stal se jím dosavadní generální vikář, kanovník Leopold Prečan. Jeho jmenováním se opět uvolnil jeden kanonikát. Postupně se uvolnily i další kanonikáty, a tak po roce 1930 musel Prečan stejně jako jeho předchůdce započít opět složitá jednání se státem a kapitulou, které na své požadavky nezapomněly.

The Issue of the Appointment of Vacant Canons in the Olomouc Chapter at the Times of the Episcopacy of Archbishop Antonín Cyril Stojan

Keywords: Archdiocese of Olomouc; Metropolitan Chapter of Olomouc; Antonín Cyril Stojan; the Relationship Between the Church and State

Abstract: As of the late eighteenth century, free canons were occupied in the even months by the Chapter and in the odd months by the Emperor. The Emperor also occupied so-called Royal canons (*stricte regius*). A noble status was a condition for applicants to the canon in the Chapter Statutes as well. After extensive effort, a decision was made that the Emperor might designate a non-noble priest to the canons (1880). After the end of the monarchy, the Olomouc Chapter sought to obtain the right to designate all the canons. This was in conflict, however, with the provisions of the newly issued *Code of Canon Law* (1917). The Czechoslovak government claimed that it had assumed the privileges of the House of Habsburg including the filling of ecclesiastical benefices. This was rejected by the Holy See. The government and the chapter surrendered their requirements "only for this case" (1922) and the Archbishop could accept the appointment of new canons to add to the chapter. He

did not succeed in resolving the issue of the appointments, but the noble origin ceased to be required for the applicants of canons.

PhDr. Jitka Jonová, Th.D.
Katedra církevních dějin
a dějin křesťanského umění
CMTF UP
Univerzitní 22
711 11 Olomouc
jitka.jonova@upol.cz